

KS. BP WOJCIECH OSIAL

UKSW WARSZAWA

ORCID 0009-0007-3130-3310

KATECHEZA GŁOSZENIEM JEZUSA – PRAWDY

Najnowsze *Dyrektorium o katechizacji* z 2020 roku, inspirując się całym dotychczasowym nauczaniem Kościoła o katechezie, bardzo mocno podkreśla jej chrystocentryczny charakter. Dokument stwierdza, że chrystocentryzm oznacza „w pierwszym rzędzie, że samym ośrodkiem katechezy jest osoba Jezusa Chrystusa żywego, obecnego i działającego. Głoszenie Ewangelii to przedstawianie Chrystusa, a wszystkiego innego w odniesieniu do Niego. Ponieważ Chrystus to «klucz, ośrodek i cel całej ludzkiej historii»¹, katecheza pomaga wierzącemu aktywnie się w nią włączyć, ukazując, że Chrystus jest jej wypełnieniem i ostatecznym sensem². To jest wezwanie Kościoła do głoszenia Chrystusa, który jest Prawdą. Jednocześnie ten sam dokument cytuje wcześniejsze *Dyrektorium ogólne o katechizacji* i dopowiada, że katecheza chrystocentryczna „zobowiązuje się do «przekazywania tego, co Jezus naucza o Bogu, o człowieku, o szczęściu, o życiu moralnym, o śmierci» (DOK 98)³. Wyznanie wiary w Chrystusa – Prawdę wzywa więc do przekazywania otrzymanych prawd o Bogu, które stanowią fundament treści katechezy. Z pewnością katecheza musi prowadzić do osobowego spotkania z Chrystusem, ale głoszenie Jezusa – Prawdy wymaga skoncentrowania się na Jego nauce. Jan Paweł II w adhortacji *Catechesi tradendae* to podkreśla i stwierdza, że należy „przekazywać nie swoją własną naukę, albo jakiegoś innego mistrza, lecz naukę Jezusa Chrystusa, tj. prawdę, której On nam udziela, albo ściślej mówiąc, Prawdę, którą On sam jest”⁴.

1. Głoszenie Chrystusa – Prawdy, którą On sam jest

Jezus Chrystus jest Prawdą, która wyzwala i daje życie wieczne. Prawda, którą On sam jest to pełnia Bożego Objawienia. Tę wyjątkowość i szczególność osoby Chrystusa jako Zbawiciela ukazał bardzo wyraziście w 2000 roku kardynał

¹ *Gaudium et spes*, 10.

² Papiaska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, 23.03.2020, 169 (dalej cyt. DK).

³ DK 169.

⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, 16.10.1979, 6 (dalej cyt. CT).

J. Ratzinger w Deklaracji *Dominus Iesus* o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła. Zawiera ona naukę, że Jezus Chrystus jest jedynym i powszechnym Zbawicielem wszystkich ludzi. Nie jest prawdą, że wszystkie religie są równie prawdziwe i są dla swoich wyznawców równie wartościowymi drogami do zbawienia. Kard. Ratzinger mocno podkreśla, że jeden jest tylko prawdziwy Zbawiciel człowieka i świata – i jest nim Jezus Chrystus. W obliczu coraz szerzej rozlewającej się relatywistycznej mentalności prefekt Kongregacji Nauki Wiary stwierdza, że należy „potwierdzić ostateczny i pełny charakter objawienia Jezusa Chrystusa. Należy mianowicie mocno wierzyć w to, że w tajemnicy Jezusa Chrystusa, wcielonego Syna Bożego, który jest «drogą, prawdą i życiem» (J 14, 6), zawarte jest objawienie pełni Bożej prawdy: «Nikt nie zna Syna, tylko Ojciec, ani Ojca nikt nie zna, tylko Syn i ten, komu Syn zechce objawić» (Mt 11, 27); «Boga nikt nigdy nie widział; ten jednorodzony Bóg, który jest w łonie Ojca, [o Nim] pouczył» (J 1, 18); «W nim bowiem mieszka cała Pełnia: Bóstwo, na sposób ciała, bo zostaliście napełnieni w Nim» (Kol 2, 9–10)”⁵.

Chrystus – Prawda jest ostatecznym wydarzeniem, do którego zmierzają wszystkie wydarzenia historii zbawienia. Jest pełnią Objawienia, gdyż „przez całą swoją obecność i okazanie się przez słowa i czyny, przez znaki i cuda, zwłaszcza zaś przez śmierć swoją i pełne chwały zmartwychwstanie, a wreszcie przez zesłanie Ducha prawdy, doprowadził Objawienie do końca i do doskonałości”⁶. Chrystus stanowi tym samym „centrum, na bazie którego zostają uporządkowane oraz wyjaśniają się wzajemnie wszystkie inne elementy”⁷.

Głoszenie w katechezie, że Jezus Chrystus jest Prawdą oznacza, że jest On jedynym Zbawicielem człowieka. Słowo Boże w Piśmie świętym o tym jasno mówi: „Gdy nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg Syna swego, zrodzonego z niewiasty, zrodzonego pod Prawem, aby wykupił tych, którzy podlegali Prawu, abyśmy mogli otrzymać przybrane synostwo” (Ga 4, 4–5); „Chrystus umarł – zgodnie z Pismem – za nasze grzechy (1Kor 15, 3); Oddał On swoje „życie na okup za wielu” (Mt 20, 28) aby zostali wykupieni z „odziedziczonego po przodkach złego postępowania” (1P 1, 18).

Zbawcze prawdy naszej wiary stawiają katechezie podstawowe zadanie. Jest nim zdaniem *Dyrektorium* „pokazanie, kim jest Jezus Chrystus, czym jest Jego życie i Jego posługa oraz przedstawienie wiary chrześcijańskiej jako pójścia za Jego Osobą”⁸. Według *Katechizmu Kościoła katolickiego* w centrum katechezy jest zawsze „Jezus Chrystus z Nazaretu, Jednorodzony Syn Ojca... który cierpiał

⁵ J. Ratzinger, Deklaracja *Dominus Iesus* o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła, 6.08.2000, 5.

⁶ II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 18.11.1965, 21.

⁷ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 15.08.1997, 41 (dalej cyt. DOK).

⁸ DOK 41.

i umarł za nas i który teraz, ponieważ zmartwychwstał, żyje z nami na zawsze... Katechizować... to odkrywać w Osobie Chrystusa cały odwieczny zamysł Boży, który w Nim się wypełnił. To dążyć do zrozumienia znaczenia czynów i słów Chrystusa oraz znaków dokonanych przez Niego”⁹.

Przyjęcie Jezusa – Prawdy sprawia, że życie człowieka staje się pełne i prawdziwe. Konstytucja soborowa *Gaudium et spes* pięknie to ukazuje, kiedy uczy, że „ktokolwiek idzie za Chrystusem, Człowiekiem doskonałym, sam też pełniej staje się człowiekiem”¹⁰. *Dyrektorium o katechizacji* natomiast poucza, że „każdy człowiek, który poprzez szczere poszukiwanie sensu swego istnienia stara się ukoić niepokój, jaki zamieszkuje jego serce, może w pełni zrozumieć siebie w Chrystusie, a dzięki zażyłości z Nim dostrzec, że kroczy ścieżką prawdy”¹¹.

2. Spotkanie z Jezusem – Prawdą

Celem katechezy jest doprowadzenie do żywego spotkania z Chrystusem – Prawdą. To ma być moment „zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości. Bo tylko On sam może prowadzić do miłości Ojca w Duchu Świętym i do uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej”¹². Zjednoczenie z Chrystusem jest centrum chrześcijańskiego życia i w konsekwencji centrum katechizacji. Katecheza ma „na celu formowanie osób, które będą coraz bardziej poznawać Jezusa Chrystusa i Jego zbawczą Ewangelię; które będą przeżywać głębokie spotkanie z Nim i wybiorą Jego styl życia, a nawet Jego uczucia (por. Flp 2, 5), starając się w swojej konkretnej sytuacji życiowej realizować posłanie Chrystusa, czyli głosić królestwo Boże”¹³.

Katecheza jest przede wszystkim „komunikacją osobową, a także wprowadzaniem (inicjacją) w osobowe spotkanie”¹⁴. Słowo Boże, które głosi, nie jest czymś, lecz Kimś. Dlatego też katecheza winna nie tylko przekazywać doktrynę, ale również dążyć do doprowadzenia człowieka do osobowego spotkania z Chrystusem. Benedykt XVI w encyklice *Deus Caritas est* uczy, że „u początku bycia chrześcijaninem nie ma decyzji etycznej czy jakiejś wielkiej idei, jest natomiast spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”¹⁵. Jest to fundamentalna zasada katechezy personalistycznej¹⁶.

⁹ *Katechizm Kościoła katolickiego*, 11.10.1992, 426.

¹⁰ II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 7.12.1965, 41.

¹¹ DK 17.

¹² CT 5.

¹³ DK 75.

¹⁴ Zob. E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003, s. 86.

¹⁵ Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, 25.12.2005, 1.

¹⁶ Zob. DK 11–21.

F. Blachnicki, formułując zasady katechezy personalistycznej, stwierdza, że „pośrednictwo katechetyczne (...) musi widzieć w świadomym i wolnym akcie osobowym swój kres i właściwy cel. Nie chodzi w nim o proste przelanie wiedzy o Bogu umysłem słuchaczy, ale o postawienie Kogoś wobec osoby, w celu otrzymania odpowiedzi i zaktualizowania wolnej decyzji. Czynność pośrednictwa zbawczego, do jakiej zalicza się także katecheza, wtedy dopiero osiąga właściwy cel, gdy doprowadzi do aktu – odpowiedzi osoby, gdy zaktualizuje prawdziwe spotkanie człowieka z Bogiem”¹⁷. Nauka Chrystusa nie może „być zbiorem prawd abstrakcyjnych – jest ona udziałem w żywej tajemnicy Bożej”¹⁸. Przyjąć Słowo Boga oznacza na pierwszym miejscu przyjąć osobę Chrystusa, wierzyć w Niego, tworzyć osobową relację wiary. Chrystocentryzm w katechezie winien być rozumiany przede wszystkim jako prymat osoby Chrystusa w relacji do formuł nauczania¹⁹. Katechizowany nie staje się chrześcijaninem przez poznanie prawd chrystologicznych, ale przez wejście w relację wiary z Chrystusem. Dlatego jest tak bardzo ważne, aby doktrynalne treści katechezy były zawsze wpisane w dynamikę relacji osobowej i nie były czystymi opisami zdarzeń czy nauczaniem formuł do zapamiętania.

3. Chrystus – Prawda w centrum ewangelizacji i katechezy

Wezwanie Kościoła do ewangelizacji jest nadzwyczaj aktualne i konieczne. Znajduje swoje uzasadnienie i potwierdzenie we współczesnej refleksji katechetycznej i pastoralnej, zarówno Kościoła powszechnego, jak i kościołów lokalnych w poszczególnych krajach Europy. Wciąż pozostają aktualne słowa Jana Pawła II z adhortacji *Ecclesia in Europa*, w której stwierdza się, że dzisiaj „wszędzie zachodzi potrzeba nowego głoszenia Ewangelii – również tym, którzy są już ochrzczeni. Wielu współczesnych Europejczyków sądzi, że wie, co to jest chrześcijaństwo, ale w rzeczywistości go nie zna. Często nawet podstawy i najbardziej zasadnicze pojęcia chrześcijaństwa nie są już znane. Wielu ochrzczonych żyje tak, jakby Chrystus nie istniał”²⁰. Bardzo intensywna refleksja nad potrzebą ewangelizacji dokonuje się w dokumentach Kościołów lokalnych i w publikacjach katechetycznych na całym świecie²¹. Temat

¹⁷ Zob. F. Blachnicki, *Katechetyka fundamentalna. Pisma katechetyczne II*, Warszawa 2006, s. 157.

¹⁸ CT 7.

¹⁹ Zob. J. Gevaert, *La catechesi su Gesù Cristo. Difficoltà e problemi specifici della catechesi cristologica*, w: *Gesù sorpresa di Dio. L'annuncio di Gesù Cristo, cuore di catechesi*, red. U. Montisci, Leumann (Torino) 2005, s. 11–13.

²⁰ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa*, 28.06.2003, 47.

²¹ Przykładowo można wskazać następujące refleksje: E. Alberich, *Nuevas líneas pastorales para el tercer milenio. Evangelización y catequesis en el magisterio eclesial y en la reflexión catequética de los albores del siglo XXI*, *Isidorianum* 17 (2008) 34, s. 191–226; E. Biemmi, *La catechesi in Europa. Una nuova “geografia della fede” per un nuovo primo annuncio del Vangelo*, “Catechesi” 79 (2009–2010) 1, s. 3–15; H. Derroitte, *Faire évoluer les représentations sur la catéchèse. Nouvelles options catéchétiques*

nowej ewangelizacji pojawia się również w Polsce. Warto tutaj przywołać wymowne słowa z homilii Jana Pawła II wygłoszonej w Warszawie już w czerwcu 1987 roku: „nie zapominajcie, że nasza własna, polska Ojczyzna wciąż potrzebuje nowej ewangelizacji. Podobnie jak cała chrześcijańska Europa. Po setkach lat – i tysiącletniach – wciąż na nowo! Cała Europa stała się kontynentem nowego wielkiego wyzwania dla Ewangelii. I Polska też”²². Papież Benedykt XVI ponowił wezwanie do nowej ewangelizacji w Polsce w przemówieniu do polskich biskupów podczas wizyty *ad limina Apostolorum* w 2005 roku. Przywołał wówczas słowa Jana Pawła II z Nowej Huty w 1979 roku i stwierdził, że to „wezwanie do nowej ewangelizacji jest wciąż aktualne”²³. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* podejmuje tę drogę i stwierdza, że wobec przemian zachodzących w coraz bardziej zlaicyzowanym społeczeństwie katecheza „z konieczności musi przejąć zadanie nowej ewangelizacji. W ten sposób ewangelizacja staje się – obok wychowania w wierze, nauczania i wtajemniczenia – konieczną funkcją katechezy dzisiejszych czasów”²⁴.

Należy mocno podkreślić, że jakkolwiek konieczna jest nowa ewangelizacja i nowa katecheza, to jednak muszą one być na pierwszym miejscu głoszeniem Jezusa Chrystusa i jego zbawczego dzieła. Istnieje niebezpieczeństwo, że zamiast Chrystusa i wezwania do nawrócenia głoszone będą inne prawdy, bardziej wygodne dla ludzi i często pomijające nawet sam kerygmat. Katecheza kerygmatyczna natomiast „sięga do samego serca wiary i wychwytuje istotę orędzia chrześcijańskiego, ukazuje działanie Ducha Świętego, który przekazuje zbawczą miłość Boga w Jezusie Chrystusie i który wciąż ofiarowuje się jako dar dla pełni życia każdego człowieka”²⁵. Są oczywiście sytuacje, kiedy nie zawsze jest możliwe wyraźne i bezpośrednie głoszenie Chrystusa z racji uwarunkowań ze strony środowiska, okoliczności i adresatów. Ewangelizacja jest wtedy prawdziwa, ale niekompletna. Pozostaje jednak i tak wierna ewangelicznym wartościom bez odwoływania się bezpośrednio do Chrystusa²⁶.

de cinq pays occidentaux, „Lumen vitae” 62 (2007) 2, s. 207–222; P. Poupard, *Per una nuova evangelizzazione dell'Europa*, „La Rivista del Clero Italiano” 67 (1986), s. 7–25; S. Sabugal, *La nuova catechesi. Complemento della nuova evangelizzazione*, Città del Vaticano 2008.

²² Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej biskupa Michała Kozala, odprawionej na placu Defilad na zakończenie II Krajowego Kongresu Eucharystycznego*, w: *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*, Kraków 2006, s. 546.

²³ Benedykt XVI, *Przemówienie do drugiej grupy biskupów polskich*, 3.12.2005, w: *Benedykt XVI do biskupów polskich*, Poznań 2005, s. 17.

²⁴ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001, 20 (dalej cyt. PDK).

²⁵ Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*, 24.11.2013, 2.

²⁶ Zob. Paweł VI, *Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym Evangelii nuntiandi*, 8.12.1975, 21; E. Alberich, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, dz. cyt., s. 88.

Odnosi się jednak wrażenie, że we współczesnej refleksji katechetycznej więcej uwagi poświęca się ewangelizacyjnym wyzwaniom katechezy niż nauce pozostawionej przez Chrystusa i przekazywanej w Kościele. Z pewnością tego rodzaju sytuacja jest zrozumiała i wynika przede wszystkim ze współczesnych wyzwań kulturowych i religijnych. Wydaje się jednak, że istnieje dzisiaj niebezpieczeństwo zaniedbania nauczania prawd wiary. W *Nocie doktrynalnej na temat pewnych aspektów ewangelizacji* Kongregacja Nauki Wiary stwierdza, że „często uważa się, że wszelkie próby przekonywania innych w sprawach religijnych są ograniczaniem wolności. Uprawnione byłoby jedynie prezentowanie własnych poglądów i zachęcanie innych, aby postępowali w zgodzie z własnym sumieniem, bez zabiegania o ich nawrócenie do Chrystusa i na wiarę katolicką: twierdzi się, że wystarczy pomagać ludziom, aby byli bardziej ludźmi lub wierniejsi własnej religii, że wystarczy budować wspólnoty zdolne zabiegać o sprawiedliwość, wolność, pokój i solidarność. Niektórzy utrzymują ponadto, że nie należy głosić Chrystusa tym, którzy go nie znają, ani też nakłaniać ich do przystąpienia do Kościoła, ponieważ można rzekomo zostać zbawionym nawet nie znając Chrystusa i nie należąc formalnie do Kościoła”²⁷.

4. Jezus – Prawda wzywa do poznawania prawd wiary

Przekazywanie prawd nauki objawionej jest niezbędne dla formacji wiary i nie wolno z niego zrezygnować. Oczywiście dotyczy to sytuacji, w których mamy do czynienia z otwartością człowieka na głoszoną mu naukę. Adresatem działań musi być człowiek nawrócony, który jest gotowy na pogłębianie swojej wiary. Mówienie o nauczaniu doktryny zakłada zawsze wiarę człowieka. W przeciwnym przypadku konieczna jest ewangelizacja, która winna poprzedzać katechezę. Niestety zauważa się pewne działania, w których nauczanie doktryny kierowane jest do ludzi zupełnie zamkniętych i nieprzygotowanych do jej przyjęcia.

Konieczność poznawania doktryny posiada swoje teologiczne i katechetyczne uzasadnienie. Przekaz doktryny wynika z samej natury wiary i mechanizmu jej rozwoju. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* wyjaśnia, że „ten, kto spotkał Chrystusa, pragnie poznać Go możliwie najbardziej, jak również pragnie poznać zamysł Ojca, który Go posłał. Poznanie treści wiary (*fides quae*) jest wymagane przez przyłgnięcie do wiary (*fides qua*). Już w porządku ludzkim miłość do osoby prowadzi do chęci poznania go coraz bardziej”²⁸. Ten sam dokument dopowiada, że katecheza powinna prowadzić do stopniowego poznawania tajemnicy Chrystusa – Prawdy i winno się to dokonywać na drodze przyjmowania i pogłębiania nauki Tradycji

²⁷ Kongregacja Nauki Wiary, *Nota doktrynalna na temat pewnych aspektów ewangelizacji*, „L'Osservatore Romano” 29 (2008) 2, (wyd. polskie), s. 50–51.

²⁸ DOK 85.

i Pisma świętego²⁹. W adhortacji *Catechesi tradendae* czytamy, że należy przekazywać „naukę Jezusa Chrystusa, tj. prawdę, której On nam udziela, albo ściślej mówiąc, Prawdę, którą On sam jest. Trzeba więc stwierdzić, że w katechezie przez nauczanie przekazywany jest Chrystus, Słowo Wcielone i Syn Boży, wszystko zaś inne o tyle, o ile do Niego się odnosi”³⁰.

Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce wiąże przekaz nauki doktryny wiary z potrzebą wychowania do prawdy. Nauczanie w wierze jest poznawaniem prawdy o człowieku i jego życiu. Jest to walka ze scjentystycznym przekonaniem, że tylko nauki przyrodnicze opisują w sposób pełny rzeczywistość człowieka. Należy uważać, że „wiarą i rozum są jak dwa skrzydła, na których duch ludzki unosi się ku kontemplacji prawdy”³¹. Istnieje pewna jedność pomiędzy poznaniem rozumowym i poznaniem przez wiarę, pomiędzy prawdą objawioną i prawdą naturalną³².

Poznawanie doktryny jest również wymogiem przemian kulturowych, w których poziom wiedzy człowieka jest coraz wyższy, a jego myślenie coraz bardziej krytyczne. Dzisiejszy człowiek stawia coraz więcej pytań o prawdy wiary. Wyznawane prawdy wymagają więc wyjaśnień i uzasadnienia. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* wyraźnie stwierdza, że „we współczesnym świecie nie można żyć wiarą bez jej intelektualnego pogłębienia. Jednym bowiem z głównych powodów kruchości i zaniku wiary w dzisiejszych czasach jest między innymi brak znajomości prawd wiary”³³. Jan Paweł II poucza, że złudnym jest przekonanie, że wiara może silniej oddziaływać na słaby rozum, natomiast prawdziwe jest niebezpieczeństwo wejścia w przestrzeń mitów i przesądów. Równie realne jest też niebezpieczne pozostanie jedynie na poziomie uczuć i emocji³⁴.

Wyzwaniem jest także zjawisko szerokiej ignorancji religijnej czy analfabetyzmu religijnego, które ukazuje niepokojący stan wiedzy w zakresie wyznawanej wiary. Ignorancja religijna oznacza nie tylko nieznaną prawdę wiary w wymiarze intelektualnym, ale również brak poprawnego ich rozumienia. Niewątpliwie problem ten stawia zapytanie o katechezę, która jest jednym z czynników wpływających na taki stan rzeczy, szczególnie nauczanie religii w szkole i katecheza w parafii³⁵. Jest to pytanie o skuteczność realizacji jednego z zadań katechezy, którym jest rozwijanie poznania prawd wiary. Niski poziom wiedzy religijnej u współczesnych katechizowanych zmusza niewątpliwie do reakcji. Z pewnością jest to problem złożony i uwarunkowany wieloma czynnikami, chociażby przemianami kulturowymi

²⁹ Zob. tamże.

³⁰ CT 6.

³¹ Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*, 14.09.1998, Wstęp (dalej cyt. FR).

³² Zob. PDK 24.

³³ PDK 24.

³⁴ Zob. FR 48.

³⁵ Zob. J. Bagrowicz, *Czy wiemy co sprawujemy? Z dyskusji o analfabetyzmie religijnym*, „Katecheta” 57 (2013) 7–8, s. 89–90.

i religijnymi naszych czasów, ale nie można wykluczyć czynnika katechetycznego. Sytuacja dużej ignorancji religijnej nie może pominąć pytania o skuteczność katechezy, która stanowi przecież podstawową drogę formacji intelektualnej człowieka.

Zadaniem katechetów jest umiejętne motywowanie i przekonywanie dzieci, młodzieży i dorosłych do poznawania prawd wiary. Należy pouczać i uświadamiać, że do właściwego spojrzenia na Boga, wiarę i Kościół konieczna jest znajomość doktryny. Braki w wiedzy prowadzą do kryzysów w wierze i do złego patrzenia na Kościół. Wezwanie do uczenia się na pamięć formuł wiary bez ukazania ich potrzeby nie tylko okazuje się mało skuteczne, ale często przynosi wręcz odwrotne efekty w postaci negacji i odrzucenia przekazywanej nauki. Wyjaśnianie doktryny powinno ukazywać jej potrzebę i wartość dla wiary człowieka. Winno ono przyjmować nie tyle charakter informujący, ale argumentujący. Nauczana doktryna musi się jawić jako uzasadnienie wiary i nadziei zbawienia, które nadają sens życiu człowieka.

Konieczne są odpowiednie i ciekawe metody. Tematy doktrynalne nie są łatwe do nauczania, ale trzeba pytać się, czy poświęca się dostatecznie dużo siły i czasu dla znalezienia ciekawych metod ich przekazu? Czy próbuje się przekazywać doktrynę w interesujący i zrozumiały sposób? Jest to pytanie o sposób przedstawienia doktryny w wymiarze katechetycznym i dydaktycznym. Bardzo potrzebny jest przekaz doktryny na drodze katechezy mistagogicznej, antropologicznej, które ukazują prawdy wiary w ich zbawczym i egzystencjalnym znaczeniu. Osoba katechizowana musi postrzegać treść wiary jako światło na drodze życia. Nauka doktryny winna dokonywać się w ścisłym powiązaniu z pytaniami, zainteresowaniami i problemami życia młodego człowieka. W aspekcie dydaktyki konieczne jest zainteresowanie uczniów danym tematem, posługiwanie się jasnym językiem oraz ciekawymi metodami.

Warto też wrócić do pytania o potrzebę i obecność katechizmu. Kościół powszechny wskazuje na jego konieczność w katechezie, czego dowodem jest *Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego* z 2005 roku i *Katechizm dla młodych Youcat* z 2011 roku. Są to ważne sygnały, które wskazują, że nie wolno zapomnieć o katechizmach jako narzędziach katechezy. Katechizmy wymagają pogłębionych refleksji w zakresie ich zastosowania w katechezie. Do refleksji prowokują niektóre opinie nauczycieli religii, według których katechizm *Youcat* często stanowi dużo cenniejszą pomoc do lekcji religii niż niektóre podręczniki.

5. Przekazywać prawdy wiary ortodoksyjnie i integralnie

Głoszenie Jezusa – Prawdy wymaga zachowania wierności Jego nauce. Katecheza musi być przekazywaniem pełnej prawdy Bożej, sam zaś katecheta, poucza adhortacja *Catechesi tradendae*, „niech nie zatrzymuje na sobie samym, na swoich osobistych poglądach i własnych postawach myślowych, ani uwagi, ani przywiązania

umysłu i serca tego, kogo katechizuje, a zwłaszcza niech nie wpaja innym swych własnych opinii i zapatrywań w taki sposób, jak gdyby wyrażały one naukę Chrystusa i świadectwo Jego życia. Trzeba więc, aby do każdego katechety można było zastosować te niezgłębione słowa Jezusa: «Moja nauka nie jest moja, ale Tego, który mnie posłał». To właśnie czyni św. Paweł, gdy omawia sprawę najwyższej wagi: «Otrzymałem od Pana to, co z kolei wam przekazałem»³⁶.

W historii najnowszej katechezy pojawiały się problemy związane z integralnym przekazem prawd wiary. Dotyczyło to szczególnie przemian na gruncie antropologicznej odnowy katechezy, w której odniesienia do problemów życia człowieka nie były podyktowane już tylko wymogami metodycznymi i dydaktycznymi, ale zaczęły stanowić istotny element samej treści katechezy. Jakkolwiek antropologiczna odnowa katechezy była ważnym momentem w rozwoju katechezy, to jednak niosła w sobie poważne niebezpieczeństwo dla samej treści katechezy. Zaczęły pojawiać się liczne podręczniki i pomoce katechetyczne, w których dużo miejsca poświęcano treściom antropologicznym i nie zawsze przekazywano pełną naukę wiary. Przykładem mogą być liczne polemiki związane z publikacją *Katechizmu holenderskiego dla dorosłych*³⁷.

W obliczu tej sytuacji adhortacja *Catechesi tradendae* mocno podkreśla konieczność wierności doktrynie³⁸. Dokument co prawda docenia znaczenie odnowy antropologicznej, ale określa jednocześnie szereg warunków gwarantujących nie naruszalność treści katechezy³⁹. Odnajdujemy zalecenia wskazujące na jej integralność, systematyczność i ortodoksyjność. Jest to przekazywanie orędzia wiary bez pomijania jakiegokolwiek podstawowej jej części i przedstawianie prawdziwego orędzia ewangelicznego w całej jego czystości. Adhortacja stwierdza, że „każdy z uczniów Jezusa ma prawo otrzymać «słowo wiary», pełne i całkowite w swej ostrości i sile; nie może ono być okaleczone, zafałszowane lub zubożone. Kto w jakimkolwiek punkcie narusza integralność orędzia, ten tym samym niebezpiecznie wyjaławia samą katechezę i zagraża jej owocom, których mają prawo po niej oczekiwać sam Chrystus i wspólnota kościelna. Z pewnością nie przypadkiem ostatnie polecenie Jezusa w Ewangelii św. Mateusza wyraża pewnego rodzaju całkowitość:

³⁶ CT 6.

³⁷ Por. J. Dreissen, *Diagnose des Holländischen Katechismus*, Freiburg–Basel–Wien 1968; J. Ratzinger, *Teologia e predicazione nel Catechismo olandese*, w: *Dogma e predicazione*, red. J. Ratzinger, Brescia 1973, s. 56–72; V.M. Kuiper, „Hauptsünden” des holländischen Katechismus, Zürich 1967.

³⁸ Zob. CT 17, 21, 29–31.

³⁹ A. Fossion, komentując adhortację w odniesieniu do postawy dokumentu wobec odnowy antropologicznej, stwierdza: „moglibyśmy powiedzieć, że *Catechesi tradendae* odpowiada na katechezę antropologiczną w sposób «tak, ale...»”. Zob. A. Fossion, *La catéchèse dans le champ de la communication. Ses enjeux pour l'inculturation de la foi*, Paris 1990, s. 231. G. Groppo w odniesieniu do tego samego problemu mówi o ostrożnym procesie odnowy katechezy, zob. G. Groppo, *Cauto rinnovamento e integrità dei contenuti nella „Catechesi tradendae”*, „Orientamenti pedagogici” 27 (1980), s. 85–95.

«Dana mi jest wszelka władza... czyńcie uczniów ze wszystkich narodów, uczenie je zachowywać wszystko... Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata»⁴⁰ oraz że „żadnemu katechecie nie wolno własną powagą dzielić dziedzictwa wiary na to, co on uważa za ważne i nieważne, aby potem jednego nauczać, a drugie przemilczać”⁴¹.

Z zasadą integralności wiąże się również szereg innych zagadnień pokrewnych. W dokumentach katechetycznych znajdujemy w tym względzie zalecenia, aby treść katechezy była przekazywana w sposób systematyczny⁴², była wolna od wszelkich treści spornych i nie koncentrowała się na poszukiwaniach teologicznych⁴³, przekazywała orędzie posiadające charakter organiczny i respektujące zasadę hierarchii prawd objawionych⁴⁴. W literaturze katechetycznej pojawiają się też głosy mówiące o instancji prawdy w katechezie, według której treść katechezy musi być kompletna, ortodoksyjna, pewna – w znaczeniu wolna od wszelkich wątpliwości i przekazywana w sposób systematyczny⁴⁵. Innymi słowy chodzi o to, aby przekazywać „prawdę, całą prawdę i tylko prawdę”⁴⁶. Zagadnienia te stanowią istotne tło odniesień dla problemu integralności treści katechezy, nie są one jednak zasadniczym celem i przedmiotem rozważań niniejszej refleksji.

Znaczącym głosem w obronie integralności przekazu wiary jest postawa kardynała J. Ratzingera w swoich słynnych konferencjach wygłoszonych w Lionie i Paryżu w 1983 roku⁴⁷. Ówczesny Prefekt Kongregacji Nauki Wiary szuka przyczyn niebezpieczeństw dla treści wiary. Zauważa zjawisko swoistego „rozbicia” treści katechezy, co jest ze szkodą dla jedności nauki wiary. Stwierdza, że „pierwszym błędem było usunięcie katechizmu i stwierdzenie nieaktualności rodzaju literackiego katechizmu”⁴⁸. Ta „błędna, pospieszna i uogólniona” decyzja doprowadziła „do rozbicia głoszenia wiary na fragmenty. Głoszenie wiary nie tylko zostało zdane na arbitralność wykładu, ale poddano dyskusji pewne części wiary, które należą do jednej całości, a oddzielone od niej utraciły z nią związki”⁴⁹. Rodziła się jednocześnie niebezpieczna sytuacja, w której „katecheza na ogół pomijała dogmat i dążyła do zrekonstruowania wiary, wychodząc bezpośrednio z Biblii”⁵⁰.

⁴⁰ CT 30.

⁴¹ Tamże.

⁴² Zob. CT 21–22.

⁴³ Zob. *Tamże*.

⁴⁴ Zob. CT 31; DOK 114–115; PDK 45.

⁴⁵ Zob. E. Alberich, *L'istanza veritativa nell'atto catechistico*, „Catechesi” 56 (1987) 1, s. 9–10.

⁴⁶ Zob. tamże, s. 9.

⁴⁷ Zob. J. Ratzinger, *Przekazywanie i źródła wiary*, w: *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*. Wprowadzenie, tłumaczenia i opracowanie J. Królikowski, Poznań 1997, s. 67–87.

⁴⁸ Tamże, s. 68.

⁴⁹ Tamże, s. 69.

⁵⁰ Tamże, s. 70.

Streszczenie

W artykule autor podkreśla wartość doktrynalnego wymiaru katechezy. Chodzi o przekaz prawdy nauki Bożej w różnych jej wymiarach. Na początku akcentuje się, że sam Jezus Chrystus jest Prawdą, gdyż jest pełnią Bożego Objawienia i w Nim dokonało się zbawienie. Następnie stwierdza się, że prawdziwa katecheza ma za zadanie prowadzić do osobowego spotkania z Jezusem – Prawdą. W kolejnym etapie wskazuje się na zagrożenia, jakie wiążą się ewangelizacją i katechezą, w których prawda o Jezusie nie jest na pierwszym miejscu. To są sytuacje, kiedy bardziej akcentuje się potrzeby człowieka niż wierność Bogu. W końcowym etapie uzasadnia się potrzebę przekazu prawd wiary w procesie formacji katechetycznej. Podkreśla się konieczność zachowania zasady ortodoksyjności i integralności w nauczaniu treści wiary.

Słowa kluczowe: chrystocentryzm katechezy, katecheza doktrynalna, zasady przekazu prawd wiary.

Summary

CATECHESIS AS THE PROCLAMATION OF JESUS – TRUTH

In the article, the author emphasizes the value of the doctrinal dimension of catechesis. It is about the transmission of the truth of God's teaching in its various dimensions. At the beginning, it is emphasized that Jesus Christ himself is the Truth, because he is the fullness of God's Revelation and salvation was accomplished by Him. Then it is stated that true catechesis is to lead to a personal encounter with Jesus-Truth. In the next stage, the threats associated with evangelization and catechesis are indicated, in which the truth about Jesus is not in the first place. These are situations when the needs of man are emphasized more than fidelity to God. In the final stage, the need to transmit the truths of faith in the process of catechetical formation is justified. There is emphasized the need to maintain the principle of orthodoxy and integrity in teaching the content of faith.

Keywords: Christocentrism of catechesis, doctrinal catechesis, principles of transmitting the truths of faith.

Riassunto

CATECHESI COME L'ANNUNCIO DI GESÙ – VERITÀ

Nell'articolo, l'autore sottolinea il valore della dimensione dottrinale della catechesi. Si tratta di trasmettere la verità dell'insegnamento di Dio nelle sue varie dimensioni. All'inizio si sottolinea che Gesù Cristo stesso è la Verità, perché Egli è la pienezza della Rivelazione di Dio e con Lui si è compiuta la salvezza. Poi si afferma che la vera catechesi ha il compito di condurre all'incontro personale con Gesù – Verità. Nella fase successiva, vengono indicati i pericoli connessi all'evangelizzazione e alla catechesi, in cui la verità su Gesù non è al primo posto. Si tratta di situazioni in cui i bisogni dell'uomo sono accentuati più della fedeltà a Dio. Nella fase finale viene giustificata la necessità di trasmettere le verità della fede nel processo di formazione catechetica. Viene sottolineata la necessità di mantenere il principio dell'ortodossia e dell'integrità nell'insegnamento del contenuto della fede.

Parole chiave: cristocentrismo della catechesi, catechesi dottrinale, principi della trasmissione delle verità di fede.

Bibliografia

- Alberich E., *L'istanza veritativa nell'atto catechistico*, "Catechesi" 56 (1987) 1, s. 9–18.
- Alberich E., *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003.
- Alberich E., *Nuevas líneas pastorales para el tercer milenio. Evangelización y catequesis en el magisterio eclesial y en la reflexión catequética de los albores del siglo XXI*, "Isidorianum" 17 (2008) 34, s. 191–226.
- Bagrowicz J., *Czy wiemy co sprawujemy? Z dyskusji o analfabetyzmie religijnym*, „Katecheta” 57 (2013) 7–8, s. 88–91.
- Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, 25.12.2005.
- Benedykt XVI, *Przemówienie do drugiej grupy biskupów polskich*, 3 grudnia 2005, w: *Benedykt XVI do biskupów polskich*, Poznań 2005, s. 17–14.
- Biemmi E., *La catechesi in Europa. Una nuova "geografia della fede" per un nuovo primo annuncio del Vangelo*, "Catechesi" 79 (2009–2010) 1, s. 3–15.
- Blachnicki F., *Katechetyka fundamentalna. Pisma katechetyczne II*, Warszawa 2006.
- Derroitte H., *Faire évoluer les représentations sur la catéchèse. Nouvelles options catéchétiques de cinq pays occidentaux*, "Lumen vitae" 62 (2007) 2, s. 207–222.
- Dreissen J., *Diagnose des Holländischen Katechismus*, Freiburg–Basel–Wien 1968.
- Fossion A., *La catéchèse dans le champ de la communication. Ses enjeux pour l'inculturation de la foi*, Paris 1990.
- Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium*, 24.11.2013.
- Gevaert J., *La catechesi su Gesù Cristo. Difficoltà e problemi specifici della catechesi cristologica*, w: *Gesù sorpresa di Dio. L'annuncio di Gesù Cristo, cuore di catechesi*, red. U. Montisci, Leumann (Torino) 2005, s. 9–23.
- Grosso G., *Cauto rinnovamento e integrità dei contenuti nella „Catechesi tradendae”*, "Orientamenti pedagogici" 27 (1980), s. 85–95.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Catechesi tradendae*, 16.10.1979.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Ecclesia in Europa*, 28.06.2003.
- Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*, 14.09.1998.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej biskupa Michała Kozala, odprawionej na placu Defilad na zakończenie II Krajowego Kongresu Eucharystycznego*, w: *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*, Kraków 2006, s. 541–546.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, 11.10.1992.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2001.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, 15.08.1997.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Nota doktrynalna na temat pewnych aspektów ewangelizacji*, „L'Osservatore Romano” 29 (2008) 2, (wyd. polskie), s. 50–51.
- Kuiper V.M., „Hauptsünden” des holländischen Katechismus, Zürich 1967.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, *Dyrektorium o katechizacji*, 23.03.2020.

- Paweł VI, Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi*, 8.12.1975.
- Poupard P., *Per una nuova evangelizzazione dell'Europa*, "La Rivista del Clero Italiano" 67 (1986), s. 7–25.
- Ratzinger J., Deklaracja *Dominus Iesus o jedyności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa i Kościoła*, 6.08.2000.
- Ratzinger J., *Przekazywanie i źródła wiary*, w: *Powstanie i znaczenie Katechizmu Kościoła Katolickiego w wypowiedziach Jana Pawła II i kardynała Josepha Ratzingera*. Wprowadzenie, tłumaczenia i opracowanie J. Królikowski, Poznań 1997, s. 67–87.
- Ratzinger J., *Teologia e predicazione nel Catechismo olandese*, w: *Dogma e predicazione*, red. J. Ratzinger, Brescia 1973, s. 56–72.
- Sabugal S., *La nuova catechesi. Complemento della nuova evangelizzazione*, Città del Vaticano 2008.
- II Sobór Watykański, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei Verbum*, 18.11.1965.
- II Sobór Watykański, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 7.12.1965.

O autorze

ks. bp Wojciech OSIAL – dr hab. katechetyki, przewodniczący Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski.